

ПЕРЕДМОВА

Світове господарство у ХХІ столітті вступило в початкову активну стадію свого поступу. За пройденої чверть цього століття у всіх сферах суспільного та економічного життя розвинутих країн було досягнуто таких успіхів, про які на всіх етапах попереднього історичного періоду годі було й думати.

Значних змін зазнала й Україна. Сучасні новітні технології, цифровізація всіх сфер та галузей економіки, соціально-культурних послуг та практичних дій громадян сприяли якісним змінам країни, розбудові нової економічної системи, складовою якої є публічні фінанси. Починаючи з 2000 року в Україні у царині публічних фінансів були прийняті Бюджетний, Податковий і Митний кодекси, реформовано систему бухгалтерського обліку й звітності відповідно до європейських стандартів, удосконалено систему соціального, особливо пенсійного страхування. Відбулася децентралізація публічних фінансів, за результатами якої було скорочено кількість місцевих бюджетів, значно розширено бюджетні права органів влади та територіальних громад. Все це дає підстави стверджувати, що фінансова система України вступила у свою нову стадію модерних фінансів.

Однак внутрішні, зовнішні, об'єктивні, суб'єктивні виклики й загрози, багаточисельні ризики виявилися гальмом на шляху розвитку модерних фінансів. Перш за все, військова агресія Росії, великі обсяги внутрішньої та зовнішньої міграції населення, пов'язані з війною, захоплення агресором частини територій Донецької, Запорізької, Луганської, Херсонської областей, Автономної республіки Крим, руйнація більше третини економічного потенціалу країни, знищення енергетичної інфраструктури вимагали переорієнтації всього соціально-економічного буття на стримування військового захоплення ворогом території держави. Відповідно відбулася зміна орієнтації фінансової системи, особливо бюджету держави на фінансування оборони. Дефіцит власних фінансових ресурсів став причиною

дефіциту Державного бюджету України, обсяг якого перевищив 50 відсотків, або більше третини ВВП. Для покриття дефіциту Україна змушена використовувати зовнішні джерела у вигляді безповоротної фінансової допомоги та кредитів держав-партнерів, міжнародних фінансових організацій з метою задоволення мінімальних потреб для функціонування економічної і соціальної сфери, забезпечення суспільного добробуту.

Фінансування оборони країни лягло на плечі держави, внаслідок чого були введені нові податки та підвищені ставки чинних податків, які лягли безпосередньо на плечі вітчизняного бізнесу та населення.

Однак у таких важких обставинах спостерігаємо дуже багато суб'єктивних проблем стосовно функціонування публічних фінансів. Зловмисники продовжують маніпулювати публічними закупівлями для власного збагачення. Держава продовжує маніпулювати багатьма фінансовими інструментами, серед яких особливе місце займають податки, різні види державних запозичень, бюджетні норми та нормативи, заробітна плата, пенсії тощо. Відчувається брак оперативності у вирішенні практично всіх економічних та фінансових питань. Непоодинокими є прямі крадіжки бюджетних коштів, привласнення частини фінансових ресурсів суб'єктів публічного сектору економіки.

Незважаючи на таку ситуацію у нашій державі, фінансова наука продовжує свої розробки, спрямовані на позитивні результати розвитку модерних публічних фінансів, формування їхніх стратегічних перспектив на шляху до європейської інтеграції. Така стратегія повинна враховувати саму філософію публічних фінансів як суспільного буття. Її положення мають враховувати об'єктивні економічні закони та закономірності розвитку суспільства, закони діалектики, зокрема єдності і боротьби протилежностей, переходу кількісних змін у якісні, заперечення заперечення.

Для успішного розвитку модерних публічних фінансів держава заново повинна переглянути свої функції, відповідно до яких внести зміни у схему та пропорції розподілу і перерозподілу ВВП, оптимізувати величину бюджетного фонду України.

Особливу увагу доцільно звернути на стимулюючу роль фіскальної політики, враховуючи постійний дефіцит фінансових ресурсів суспільства. Необхідним кроком є наведення порядку та оптимізація співвідношення державного та приватного сектору вітчизняної економіки, враховуючи національні традиції й історичні особливості національного розвитку. Потребує оптимізації співвідношення між податковими і борговими фінансами.

Вітчизняну фіскальну політику доцільно спрямувати на структурування пропорцій розширеного суспільного відтворення, наслідком чого було б значне зростання темпів підвищення обсягів ВВП.

У перспективі модерні публічні фінанси повинні забезпечити якісне виконання конституційних функцій держави та органів місцевого самоврядування, а також оптимальне задоволення суспільних інтересів держави, суб'єктів господарювання і населення. Суспільний добробут в умовах модерних фінансів має бути у центрі уваги усіх суб'єктів фінансових відносин. Чим вищий рівень такого добробуту, тим більшими будуть фінансові можливості держави, господарюючих суб'єктів, населення, тим ефективнішою буде фінансова система України.

Монографія присвячена актуальним питанням модерних публічних фінансів і включає чотири розділи.

У першому розділі розкрито виклики і загрози для публічних фінансів України та шляхи їх мінімізації. Такі виклики й загрози запропоновано враховувати при формуванні фіскальної й монетарної політики, вирішенні актуальних питань фінансово-бюджетної політики та її складових в умовах демографічних викликів, викликів воєнного стану та повоєнного відновлення України. Зосереджено увагу на конвергенції стратегій модерних фінансів. Стратегічні й тактичні засади фінансової політики загалом запропоновано вирішувати шляхом цифровізації системи управління публічними фінансовими ресурсами, що дасть можливість мінімізувати вплив людського чинника на прийняття практично всіх управлінських рішень. Актуальними питаннями даного розділу є: детермінанти зміцнення ефектів ПДФО в аспекті повоєнного відновлення

України; сучасні реалії податкового регулювання страхового ринку України; партиципаторне бюджетування як технологія управління публічними фінансами; пенсійне забезпечення в контексті сучасних викликів та загроз; підвищення стійкості публічних фінансів в умовах воєнного часу; принципи формування й виконання бюджетних видатків у світлі актуальних державних пріоритетів; пріоритети фінансування видатків Державного бюджету України в умовах воєнного стану; сталий розвиток територій та фінансова спроможність громад: сучасні виклики і перспективи; публічні фінанси для дітей: концептуальні засади та виклики в Україні.

Другий розділ містить наукові дослідження фінансів бізнес-простору та асиметрії фінансових технологій сучасності. У ньому розглянуто: особливості функціонування фінансів публічно-приватного партнерства в Україні у воєнний час та при відбудові; світові тренди та перспективи активізації в Україні імпаکت-інвестування як інноваційний концепт сталого розвитку держави; нелінійна парадигма як концептуальна теорія функціонування банківської системи; корпоративне шахрайство: іманентні ознаки прояву та шляхи запобігання; зелений банкінг в новій парадигмі зелених фінансів; аналіз впливу матеріальних і нематеріальних активів на ринкову вартість компаній тощо.

У третьому розділі охарактеризовані безпекові аспекти національних фінансів в умовах глобальної нестабільності. Висвітлено найважливіші фінансові проблеми за даним напрямом, до яких можна віднести такі: глобальна економічна резильєнтність: виклики та загрози; сучасна модель філіалу банку в умовах цифровізації; джерела фінансових ресурсів територіальних громад: сучасні виклики та перспективи; фінансова безпека держави в умовах воєнного стану; європейські тренди правового та інституційного забезпечення розвитку і оподаткування SMEs; аналіз ризиків безпеки у використанні майнінгу криптовалют в операціях з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом, та перспективи їх подолання; природа і принципи багатства людства крізь призму епохи змін: погляд фінансиста; вплив внутрішніх боргових запозичень на стан грошово-кредитної сфери; міжнародний досвід

оподаткування малого бізнесу: висновки для України; документи ОЕСР у сфері трансфертного ціноутворення: ретроспективний огляд; преференційні фінансові комунікації у контексті становлення ефективної цифрової держави: теоретичний концепт; особливості залучення та використання коштів для підтримки України через фандрейзингову платформу UNITED24; фінансові інструменти та цифрові технології у протидії податковим злочинам і тіньовій економіці; фінансові стимули розвитку індустріальних парків та залучення інвестицій в умовах воєнного стану і поствоєнного відновлення; композиціювання наукових підходів до поняття «фінансова безпека територіальних громад» та інші.

У четвертому розділі містяться наукові розробки стосовно персональних фінансів, фінансів домогосподарств і пропозицій праці. У ньому акцентується увага на таких питаннях, як: вектори впливу воєнного стану на фінанси домогосподарств України; прагматика інвестування заощаджень домогосподарств в умовах повномасштабної війни в Україні; фінансові засади розвитку людського капіталу в умовах воєнного стану; стратегема ринку праці у сільських територіальних громадах в умовах воєнного часу.

Результати наукових досліджень, що містяться у даній монографії, апробовані під час Першого міжнародного фінансового форуму «Модерні фінанси: глобальні виклики і сучасні тренди», який відбувся у м. Тернополі 19-23 червня 2024 р. Таке нове наукове дійство започаткувало широкі дискусії стосовно сучасних аспектів формування і функціонування модерних фінансів на національному й світовому рівнях. Результати цих дискусій науковців різних країн дадуть можливості урядам різних держав реформувати свої фінансові системи в умовах глобальних викликів. Модерні фінанси є новим вищим щаблем розвитку публічних фінансів і створенням ефективних моделей міжнародних фінансових зв'язків на взаємовигідних умовах. Прискорена еволюція суспільного буття, пов'язана з неймовірно швидким розвитком новітніх технологій, є дієвим поштовхом для перегляду механізмів функціонування публічних фінансів, надання останнім модерних якостей. Важливо, щоб уряди світових держав та України не ігнорували наукових розробок вчених стосовно сучасної

фінансової науки, а своєчасно їх розглядали та впроваджували у практику.

Ми дуже вдячні вітчизняним та зарубіжним науковцям, які були активними під час Першого міжнародного фінансового форуму «Модерні фінанси: глобальні виклики і сучасні тренди», брали участь у дискусіях, пропонували свої підходи до вирішення проблем сучасної фінансової науки і практики. Продовження такої співпраці на національному і міжнародному рівнях дасть змогу своєчасно реагувати на об'єктивні, суб'єктивні, внутрішні, зовнішні виклики й загрози, а також можливі ризики щодо різних аспектів розв'язання фінансових проблем. Одночасно пропоновані результати наукових розробок можуть сприяти попередженню негативних процесів і явищ у фінансових системах різних країн. Тому проведення такого заходу є корисним для суспільства і потребу продовження у майбутньому.

Монографія рекомендована для вітчизняних та зарубіжних вчених і практиків у царині фінансової науки й практики, а також студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, молодих вчених, професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів економічного спрямування та всіх, хто цікавиться питаннями модерних фінансів.